

IAN HERBERT*

Hátul is lehet hallani?

A Színkritikusok Nemzetközi Szövetsége (IATC) által szervezett események közül az egyik legélvezetesebb a fiatal kritikusok szemináriuma. Az egyik éppen Portóban zajlik, az Európai Színházak Uniójának fesztiválja keretében. Ez évben (2004-ben, a Szerk.) a pályakezdő kritikusok kétszer találkoztak már: a magyarországi Szegeden, illetve a svédországi Göteborgban, szintén fesztiválokhoz kapcsolódva. E találkozóik általában termékenyek és tartalmasak, és a kialakult ismeretségek gyakran tartósan fennmaradnak. Amit a szövetség az utóbbi időben elhanyagolt, az a már jó nevű kritikusok számára rendezett hasonló események szervezése. Am kettőt mégis sikerült összehozni ebben az évben: egyet a törökországi Bursában, a fiatal színházcsinálók fesztiváljához kapcsolódóan, a másikat pedig Péterváron, az idei Balti Ház fesztiválon. Más IATC-tagok is jelen voltak Péterváron, a Georges Banu által vezetett zsűri tagjaként, amely a tizenötezer dollárral járó „A modern színház ígéretes fiatal pályakezdője” elnevezésű UNESCO-díjat a független ukrán rendezőnek, Andrej Zsoldaknak, az ötezer dolláros különdíjat pedig egy pétervári rendezőnek, Klimnek ítélte.

PARANC SOLATOK

A Péterváron összegyűlt „öregek” levelet írtak fiatal kollégáiknak, melyben lefektették a kritikusok Tízparancsolatát. Néhány kritikusokat tömörítő szervezet, főleg az amerikaiak és francia kanadaiak rendelkeznek hasonló, komoly figyelmeztetéssel teli szabállyal, például hogy előadás közben nem szabad elaludni. (A mi szövetségünknek nincs ilyen „illemkódex.”) Az általunk akkor megfogalmazott levél azonban tartalmazott egy sokkal könnyedebb hangvételű, nagyon hasznos, alapelveket megfogalmazó kis listát. Gondoltam, szívesen veszik, ha megosztom önökkel is.

„Kimerültünk ez után az ötnapos színházi maratoni – tizennégy óra színház – után, amit a litván rendezőnek, Eimuntas Nekrošiusnak köszönhetünk. Figyeltünk, jegyzeteltünk és elbőbiskoltunk a sötétben. Éjszakánként sokáig fent voltunk, és korán keltünk, hogy napi beszélgetéseinken részt vegyünk. Végül mégis összeszedtük maradék erőnket, hogy fiatal kollégáink számára megfogalmazzuk a kritikusok Tízparancsolatát. Kérjük őket, hogy ne essenek az általunk már elkövetett hibákba, inkább szívvel-jéggel meg tanácsainkat.”

1. Légy őszinte. Ha valamit nem értesz, mondd ki: „Ez nem világos a számomra.”
2. Ez nem egyenlő azzal, hogy feltárod a tudatlanságodat: ne mondd, hogy a *Lear király* rettenetes darab, hacsak nem vagy elég biztos az érvelésedben.
3. Érteld meg és fejleszd a szépre való fogékonyságodat. Néha jobb egy kritikát azzal kezdeni, hogy számba vesszük a jó dolgokat, mielőtt rátérünk a rosszra.
4. Ha rossz előadást látsz, legyen merszed azt leírni. Rövid távon talán elveszítesz néhány barátot, ám hosszú távon az őszinteséged meghozza a neked járó tisztelget.
5. Felejtse el az előítéleteidet. Csak mert utáltad egy társulat előző öt előadását, nem jelenti azt, hogy a hatodik ne lehetne zseniális.
6. Valld be, ha elfogult vagy valamivel. Ha soha nem szeretted a musicaleket, vagy imádod a Ray Cooney-vígjátékokat, azt nem árt tudatni az olvasóval.
7. Az olvasóidnak írsz, és nem a színházi szakmának, sem pedig az utókornak. Szórakoztatnod kell, érdeklődést kelteni, információt nyújtani és vitatkozni, csakúgy, mint mindenkinek, aki színházban dolgozik. És saját szavaiddal kell ezt tenned.
8. Legyen saját életed. Csak mert minden idődet színházban töltöd, nem jelenti azt, hogy az olvasóid is ezt teszik. Hogy értsd az ő világukat, nem veszítheted el a kapcsolatot a valósággal. Ismerned kell a politikát, irodalmat, popzenét, valóságshow-kat, szappanoperákat, filozófiát, művészetet, technológiát, tudományt, számítógépes játékokat, szupermarketeket, építészetet..., röviden szólva: mindent.
9. Soha ne köss házaságot színésszel. Ha ez mégis elkerülhetetlen, akkor legalább rövid időre kösd hozzá magad, hogy ezalatt megismerhesd a színház belső világát.
10. A kritikaírásra nincs recept. Soha nem fogod tudni, hogyan csináld. Abban a pillanatban, amikor úgy érzed, elsajátítottad a tudományát, azonnal fel is kell hagynod vele.

Anneli Saro (Észtország)
Larisa Turea (Moldáv Köztársaság)
Mark Fisher (Skócia)
Nyikolaj Peszosinszkij (Oroszország)
Zuzana Uličianska (Szlovákia)

Geert Sels (Belgium)
Lawrence DeVine (USA)
Matt Radz (Québec, Kanada)
Spyros Payiatakis (Görögország)
Kalina Sztefanova (Bulgária)

Van még egy parancsolat, amelyet szeretnék hozzátenni ehhez a tízhez. Ez egy nagyszerű műből, Irving Wardle *Színházkritika* című könyvéből származik: „Soha ne írd le olyat a kritikádban, amit nem mernél a szemébe mondani annak, akiről az írás szól.”

FORDÍTOTTA: KESZTHELYI KINGA

*A szerző az IATC elnöke.

Summary

In the current season critic György Karsai was appointed to put together the program of this summer's POSZT (the nation-wide theatre festival taking place at Pécs). In a longer introduction Karsai sums up his general impressions of the season, followed by the succinct evaluation of some single productions.

Our critics of the month – Tamás Tarján, Tamás Koltai, Andrea Stuber, László Deme, Judit Szántó, Bea Selmecei and Balázs Urbán – saw for us a new Hungarian musical drama, Károly Horváth's and Géza Bereményi's *Laura* (Zalaegerszeg), Shakespeare's *Othello* (Hungarian speaking company of Sepsiszentgyörgy/Sfintul Gheorghe, Rumania), Shakespeare's *Julius Caesar* (Kaposvár), Eugène Scribe's *Adrienne Lecouvreur* (Kecskemét), Ernő Szép's *The Fiancé* (New Theatre), Alessandro Baricco's *Novecento* (Örkény Theatre) and G. B. Shaw's *Saint Joan* (Győr).

Two new operatic productions follow. At the State Opera House András Csont saw *Katerina Ismailova* by Dmitri Shostakovich and Tamás Márok reviews a new Hungarian opera, Lajos Huszár's *The Silence* (Szeged).

In our column on modern dance Ádám Mestyán introduces the reader to *The Fox Fairies* by the Artus Company, Csaba Kutszegi went to *Dwellers of Air-Castles* by the Dream Team Theatre, while Ágnes Veronika Tóth saw *Gaspard de la nuit*, a new choreography by Kata Juhász, and Tamás Halász describes László Kocsis's solo dance performance in his ballet *Journeyman*.

In our series of interviews with important theatre personalities Zsolt Koren talked to director Péter Valló and Andrea Tompa to actor Tibor Pálffy.

Our review initiated a competition for young critics and found quite a lot of gifted beginners. Our collaborator Judit Csáki restates in her article aims and achievements of the competition and we also publish British critic Ian Herbert's twelve items defining the requirements of criticism.

Playtext for May is *Demosthenes*, a new work by author László Márton.